

УДК 636.3.082

ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ОВЕЦЬ ТА КІЗ І ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Склярів П.М., к.с.-г.н.

Дніпропетровський державний аграрний університет

Кошевой В.П., д.б.н.

Харківська державна зооветеринарна академія

Встановлено, що основними проблемами при відтворенні овець і кіз є неплідність, патології вагітності, родів та післяродового періоду, які обумовлюють репродуктивні втрати – недоотримання та загибель приплоду, отримання маложиттєздатного молодняку.

Провідними причинами порушення репродуктивної функції овець і кіз визначено недоліки в організації окремих технологічних етапів ведення галузі (селекційно-племінна робота, відтворення, ветеринарне обслуговування та і.), порушення в утриманні (обмеженість моціону та порушення параметрів мікроклімату) і особливо годівлі тварин (аліментарно-дефіцитні фактори, що обумовлюють стан А-гіповітамінозу внаслідок недостатності каротину в кормах).

Ключові слова: відтворення, вівці, кози, ягнята, козенята.

Вівці і кози є одними з найпоширеніших видів одомашнених тварин, з величезним потенціалом адаптивності до різних умов [2], а вівчарство і козівництво – поліпродуктивні, традиційні та стратегічні галузі народного господарства і промисловості України [1, 5].

Однак кризові явища у сільському господарстві України негативно позначилися і на цих галузях тваринництва, що призвело до різкого зниження показників господарської діяльності [3, 7]. Так, починаючи з 90-х років минулого століття поголів'я дрібної рогатої худоби постійно зменшувалося. Крім того, знизився вихід ягнят і козенят на 100 самок; відповідно скоротилося й виробництво продукції. В умовах кризи господарства фактично припинили займатися племінною роботою та відтворенням стада, використовуючи для осіменіння тварин низької племінної цінності. При цьому в переліку суб'єктів племінної справи з відповідним статусом кількість господарств з кожним роком зменшується [6].

У зв'язку з цим назріла гостра необхідність у прийнятті екстрених заходів зі збереження та відновлення поголів'я овець і кіз. При цьому важливо в стислі терміни не просто наростити чисельність тварин, а збільшити поголів'я генетично цінних та високопродуктивних тварин [8].

Виходячи з цього, метою роботи було проаналізувати стан відтворення овець та кіз, визначити репродуктивні проблеми і причини, що їх обумовлюють.

Матеріали та методи досліджень. Дослідження проводили у господарствах із різною формою власності Харківської (ННЦ Харківської ДЗВА і приватний сектор Мало-Данилівської с/ради Дергачівського, ПП «Ель Ананзех Ахмад» Золочівського, СФГ «Промінь» Богодухівського, філія «Іллічівська» ДП «АФ «Шахтар» Барвінківського, ЗАТ «АФ «8 Березня» Куп'янського, ДП ДГ «Гонтарівка» Вовчанського, ТОВ «Агротехсервіс» Шевченківського, господарство приватної власності Борового Д.О.

Близнюківського, ПП «Стрельник» та ПП «Терещенко» Балаклійського районів, приватні селянські господарства зони обслуговування Таранівської ДДЛВМ, Зміївської, Ізюмської та Нововодолазької РДЛВМ), Донецької (філія «Орджонікідзе» ДП «АФ «Шахтар» м. Краматорськ, СТОВ «Торецьке» Добропільського та «Новогнатівське» Волноваського районів), Дніпропетровської (ДП «АГРО–Ансі» ПП «Ансі» Дніпропетровського району), Запорізької (приватні селянські господарства зони обслуговування Вершинської ДДЛВМ, СВК ім. Ватутіна Василівського, ТОВ «Придонецьке», СФГ «Віктор» та ПСП «Азовбуд» Куйбишевського районів), Луганської (ТОВ «СФ «Агроукрптах» Краснодонського району та приватні селянські господарства зони обслуговування Сватівської РДЛВМ) і Полтавської (приватні селянські господарства зони обслуговування Котелевської РДЛВМ, СТОВ «Скіф» і СТОВ «Здобуток» Кобеляцького району) областей та АР Крим (ЗАТ «Зоря» та ВАТ «Степове» Первомайського району).

Об'єктом досліджень були вівці (порід прекоз, романівська, асканійська тонкорунна, цигайська, полварс, сокільська, курдючні, помісні) і кози (зааненської і місцевих аборигенних порід) віком 1,5–8 років, масою тіла 30–65 кг, а також отримані від них ягнята та козенята.

Вивчали умови годівлі та утримання тварин, наявну документацію, визначали показники гомеостазу, проводили загальне клінічне, акушерське та гінекологічне дослідження тварин.

Визначали репродуктивні показники (кількість отриманих ягнят / козенят у розрахунку на 100 самок, заплідненість і втрати при відтворенні (мертвонародження і аборти), поширеність патологій родів та післяродового періоду, неплідність серед овець і кіз, а також захворюваність і збереженість ягнят та козенят), їх відмінності у видовому та порідному аспектах.

Всього у дослідях задіяно 6171 гол. тварин, у т. ч. 4069 овець, 1491 кіз, 462 ягнят і 149 козенят.

Результати досліджень. Господарства, в яких проводилися дослідження, розташовані в зоні степу (Південна зона) та лісостепу (Центральна зона) України.

При аналізі стану відтворення поголів'я тварин досліджуваних господарств встановлено, що прояв репродуктивної функції у овець і кіз характеризується значною варіабельністю (табл.).

Перш за все слід зазначити значно вищі показники у тварин приватного сектору, а також у кіз у порівнянні з вівцями в цілому по різних господарствах.

Показник отриманих ягнят / козенят на 100 самок у більшості господарств був нижчим за фізіологічну норму і становив у середньому 204 – для романівських і 112 – для інших порід овець; у кіз цей показник дорівнював 145. Особливо характерним це було у відношенні багатоплідних порід і проявлялося малопліддям.

Заплідненість у овець порівняно з козами суттєво не відрізнялася – 87,4 % і 90,1 % відповідно, хоча й мала більш значні коливання у видовому (81,6 % – 95,3 %) та порідному (88,7 % – 91,6 %) аспектах. Низькою була заплідненість серед романівських (81,6 %) і курдючних овець (84,6 %), високою – серед порід полварс (95,3 %), асканійська (90,2 %), сокільська (89,7 %) і цигайська (89,0 %). У кіз між породними і безпородними тваринами різниця була несуттєвою (відповідно 88,7 % і 91,6 %).

Збереженість ягнят / козенят до відлучення була на рівні 85,7 %. Однак, якщо брати у розрізі виду тварин, то порівняно з вівцями (78,5 %) у кіз вона була значно вищою (92,9 %). Серед порід гіршу виживаність зареєстровано у помісних (60,0 %),

Таблиця

Показники стану відтворення поголів'я овець і кіз господарств центральних, східних і південних областей України

Вид тварин, порода	Кількість тварин	Отримано ягнят/козенят на 100 самок, гол./%	Заплідненість, %	Збереженість ягнят/козенят до відлучення, %	Окотів				З патологіями після-родового періоду	
					п	%	у т. ч. патологічних		п	%
							п	%		
<i>Вівці:</i>	4637	4471/112 ¹ –204 ²	87,4	78,5	3775	81,4	667	17,7	586	15,5
полварс	187	158/104	95,3	88,7	151	80,7	17	11,2	18	11,9
прекос	1487	1270/112	87,2	80,8	1203	80,9	204	16,9	167	13,9
сокілська	798	739/114	89,7	86,6	669	83,8	106	15,8	95	14,2
цигайська	1095	983/111	89,0	83,8	882	80,5	215	24,4	177	20,1
курдючні	16	14/108	84,6	64,3	13	81,2	5	38,5	3	23,1
романівські	455	815/204	81,6	78,1	391	85,9	72	18,4	70	17,9
помісні	9	10/125	85,7	60,0	8	88,9	2	25,0	2	25,0
асканійська	590	482/106	90,2	85,9	458	77,6	46	10,0	54	11,8
<i>Кози:</i>	1585	2173/145	90,1	92,9	1444	91,1	163	11,3	178	12,3
зааненська	286	391/141	88,7	91,0	256	89,5	33	12,9	38	14,8
безпородні	1299	1782/149	91,6	94,8	1188	91,4	130	10,9	150	12,6
Разом	6222	6644 / 128¹–204²	88,7	85,7	5219	83,9	830	15,9	764	14,6

Продовження табл.

Неонатальна патологія, %				Репродуктивні втрати				Неплідні							
п	%	у т. ч. анте-натальна гіпотрофія		аборти		мертворо-дження		п	%	у т. ч.					
										з гіпого-надизмом		з гіполо-теолізом		з іншими патологіями	
		п	%	п	%	п	%			п	%	п	%	п	%
695	20,0	829	21,0	399	11,7	433	9,6	530	12,6	246	46,4	115	21,7	169	31,9
15	9,5	20	12,6	13	8,6	15	9,9	21	12,3	9	42,8	4	19,0	8	38,1
193	15,2	253	19,0	111	17,6	160	12,7	146	10,9	67	45,9	31	21,2	48	32,9
87	11,8	96	12,3	74	9,9	60	7,2	87	11,6	38	43,7	15	17,2	34	39,1
190	17,2	225	25,3	121	10,7	98	11,2	169	17,3	85	50,3	41	24,3	43	25,4
5	35,7	5	35,7	2	15,3	3	23,1	3	23,1	2	66,7	1	33,3	—	—
156	19,1	172	19,6	39	10,2	50	13,1	51	12,8	23	45,1	12	23,5	16	31,4
4	40,0	3	30,0	1	12,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	11,7	55	13,7	38	9,0	47	11,0	53	9,4	22	41,5	11	20,7	20	37,7
268	11,0	237	10,8	141	9,6	146	9,4	130	9,2	35	26,9	63	48,5	32	24,6
41	11,4	47	11,6	24	10,0	25	9,7	24	9,5	7	29,2	11	45,8	6	25,0
227	10,7	190	10,0	117	9,3	121	9,1	106	9,2	28	26,4	52	49,0	26	24,5
963	18,2	1066	19,0	540	10,6	579	9,5	660	11,7	281	42,6	178	27,0	201	30,4

Примітка. 1 – без романівської породи, 2 – романівські вівці.

курдючних (64,3 %) овець і значно нижче – 78,1–88,7 % – серед інших порід. Серед козенят різних порід цей показник був у межах 91,0–94,8 %.

Із загальної кількості проаналізованих окотів 15,9 % були патологічними, у т. ч. 17,7 % – у овець і 11,3 % – у кіз.

Патології післяродового періоду зареєстровано у 14,6 % тварин (15,5 % – у овець і 12,3 % – у кіз).

Захворюваність новонароджених була на рівні 18,2 % (20,0 % – серед ягнят і 11,1 % – серед козенят). Із захворювань новонароджених слід виділити гіпотрофію, на яку в середньому страждають 19,0 % тварин, зокрема 21,0 % – ягнят, серед козенят цей показник був значно нижчим – 10,8 %.

Частіше родові і післяродові патології реєструвалися у курдючних (38,5 % і 23,1 %), помісних (25,0 % і 25,0 %), цигайських (24,4 % і 20,1 %) і романівських (18,4 % і 17,9 %) овець. Серед інших порід овець і кіз відсоток поширеності зазначених патологій суттєво не відрізнявся (10,0–16,9 %).

Серед кіз у розрізі порід інтранатальна патологія мала поширення на рівні 10,9–12,9 %, постнатальна – 12,6–14,8 %.

Захворюваність новонароджених була поширеною серед помісних (40,0 %) і курдючних (35,7 %) овець, у меншій мірі – романівських (19,1 %), цигайських (17,2 %) та породи прекос (15,2 %). Для інших порід вона була на рівні 9,5–11,8 %. Серед порід кіз цей показник був на рівні 10,7–11,4 %.

Тварин із антенатальною гіпотрофією частіше реєстрували серед курдючних (35,7 %), помісних (30,0 %) і цигайських (25,3 %) овець, у меншій мірі – романівських (19,6 %) та породи прекос (19,0 %). Серед інших порід овець і кіз ця патологія охоплювала 10,0–13,7 % тварин.

Аборти і мертвонародження мали місце у кожному без винятку досліджуваному господарстві, складаючи в середньому 10,5–11,4 % (від 5,1 % до 21,4 %). Відсоток абортів у овець був на рівні 5,2–21,4 % (у середньому 10,8 %), у кіз – 7,3–13,6 % (9,8 %); мертвонароджуваність: 5,1–17,8 % (12,1 %) – для овець, 8,3–10,8 % (9,6 %) – для кіз. Високий відсоток абортів зареєстровано серед овець породи прекос (17,6 %) і курдючних (15,3 %), мертвонароджуваності – серед курдючних овець (23,1 %). Серед інших порід овець і кіз рівень аналізованих показників репродуктивних втрат був на рівні 8,6–13,1 %.

Значні порідні відмінності виявлені у поширеності неплідності, того ж часу видові були менш істотними. Так, із загальної кількості досліджених тварин 11,7 % виявилися неплідними, зокрема 9,2 % – кіз і 12,6 % – овець. При цьому неплідність частіше (69,6 %) була зумовлена гіпогонадізмом (42,6 %) і гіполютеолізмом (27,0 %). У овець причиною неплідності частіше був гіпогонадізм (46,4 %), у кіз – гіполютеоліз (48,5 %).

У розрізі порід найбільший відсоток неплідності зареєстрований серед курдючних (23,1 %) і цигайських (17,3 %) овець. Щодо інших порід відсоток неплідності був значно нижчим і більш вирівняним (10,9–12,8 %). У кіз відсоток неплідності для зааненської породи становив 9,5 %, безпородних – 9,2 %.

Високий відсоток тварин із гіпогонадізмом був серед курдючних (66,7 %) і цигайських (50,3 %) овець. Серед кіз гіпогонадізм, як причина неплідності, був менш поширеним і дорівнював у середньому 26,9 % з незначними відмінностями у зааненської породи (29,2 %) і безпородних (26,4 %) кіз. Того ж часу найбільше тварин із гіполютеолізмом виявлені серед курдючних овець (33,3 %).

У цілому ж гіполютеоліз, як причина неплідності, був більш характерним для кіз і охоплював 45,8 % тварин зааненської породи і 49,0 % – безпорідних.

На інші патології неплідності припадало в середньому 30,4 %, у тому числі 31,9 % – на овець і 24,6 % – на кіз.

При з'ясуванні причин репродуктивних втрат нами, перш за все, відзначені недоліки в організації окремих технологічних етапів ведення галузі (селекційно-племінна робота, відтворення, ветеринарне обслуговування і т. п.). Неналежна увага до процесу відтворення (підготовка тварин до статевого сезону, визначення оптимального часу осіменіння, виявлення і лікування хворих тварин і т. і.) призводять до неплідності (яловості), а отже, супроводжується економічними збитками.

В окремих господарствах за тваринами доглядають особи, які не знають специфіки даного виду тварин, пов'язану з утриманням, годівлею, відтворенням.

У переважній більшості господарств відсутня підготовка до окоту, а самі роди проходять без будь-якого контролю. Все вищезазначене є причиною анте-, інтра- та постнатальних втрат.

Встановлено, що у більшості випадків умови утримання тварин є незадовільними. Найпоширенішими з них є скупченість поголів'я (недостатня площа підлоги в розрахунку на 1 голову) і утримання без розподілу на групи (статеві та ін.) або разом з іншими видами тварин, а також порушення зоогігієнічних параметрів мікроклімату приміщень (надмірна вологість, загазованість, протяги, низька освітленість та і.).

У приватних господарствах теж виявлено окремі порушення, переважно із зазначених вище, іноді значні. Один із найбільш істотних недоліків – обмеженість або повна відсутність моціону для тварин, перш за все в зимово-весняний, а іноді навіть у літній періоди утримання.

Кіз утримують у пристосованих приміщеннях приватного сектору (сараях, хлівах), де умови утримання й експлуатації в цілому краще, ніж у овець, однак не поодинокі випадки порушення норм. Головним недоліком слід визнати підвищену вологість і забруднену підстилку, а також затемненість приміщень і скупченість утримання.

Найбільш істотні недоліки виявлено щодо аналізу умов годівлі тварин. Перш за все, через відсутність розмежування в утриманні тварин по групах не може бути й мови про раціональну і науково обґрунтовану годівлю – залежно від віку, статі, фізіологічного стану і т. д.

Слід відзначити той факт, що в окремих господарствах кормів не вистачає кількісно, а наявні нерідко є неякісними – містять сміттєві домішки, уражені гниллю, пліснявою, прілі або промерзлі.

До поширених порушень слід віднести відсутність мінеральної підгодівлі і порушення структури раціонів в цілому або коли навіть не передбачено раціоном соковиті корми, що особливо важливо в період зимово-весняного утримання.

При наявності в окремих господарствах формально складеного раціону констатовано фактичну відсутність його на практиці. Як свідчать дані господарств, всі розглянуті раціони є надлишковими за їх складовими. Однак, при дослідженні окремих показників гомеостазу встановлено відхилення від норми аналізованих показників. Найбільш істотним був дефіцит вітаміну А (78,8 %) внаслідок недостатнього надходження з кормами (89,7 %).

Висновки. Таким чином, за результатами аналізу стану відтворення поголів'я тварин досліджуваних господарств основними проблемами при відтворенні овець і

кіз нами встановлено неплідність, патології вагітності, родів та післяродового періоду. Це призводить до репродуктивних втрат – недоотримання та загибелі приплоду, отримання мало життєздатного молодняка.

При аналізі можливих причин порушення репродуктивної функції овець і кіз досліджуваних господарств відзначено недоліки в організації окремих технологічних етапів ведення галузі (селекційно–племінна робота, відтворення, ветеринарне обслуговування і т. п.). Окремо слід виділити порушення в утриманні (обмеженість моціону і порушення параметрів мікроклімату) і особливо годівлі тварин (аліментарно–дефіцитні фактори, що обумовлюють стан А–гіповітамінозу внаслідок нестачі каротину в кормах).

Бібліографічний список

1. Вівчарство України / [В.М. Ювенко, П.І. Польська, О.Г. Антоненко та ін.]; Ін-т тв-ва степ. р-нів ім. М.Ф. Іванова УААН, Нац. наук. селекц.–генет. центр з вівчарства УААН. – К.: Аграрна наука, 2006. – 615 с.
2. Воробьев П.А. Овцеводство, козоводство и технология производства шерсти и мяса / П.А. Воробьев, А.А. Орехов. – М.: Агропромиздат, 1988. – 288 с.
3. Давиденко М. Чому занепадає козівництво / М. Давиденко // Тваринництво України : наук.–виробн. журнал. – 2009. – № 7. – С. 9–10.
4. Карпов В.А. Акушерство и гинекология мелких домашних животных / В.А. Карпов. – М.: Росагропромиздат, 1990. – 288 с.
5. Козівництво / [М.Г. Лановська, Р.М. Черненко, І.М. Гурський та ін.] // Тваринництво: Поради для фермерів (наук.–попул. вид.); за ред. М.Г. Лановської. – К.: Вища школа, 2001. – Ст. 1. – С. 78–87.
6. Офіційний веб–сервер М-ва аграр. політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://test.minagro.gov.ua/stat/viewstat.php3?statid=7>.
7. Туринський В.М. Вівчарство України як воно є / В.М. Туринський // Ефективне тваринництво. – 2007. – № 2. – С. 28–32.
http://lib.sau.sumy.ua/cgi-bin/irbis64r_opak62/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=DB-1&P21DBN=DB-1&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullw&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M&S21COLORTERMS=0&S21STR=
8. Яблонський В.А. Проблеми відтворення тварин початку ХІХ століття / В.А. Яблонський // Наук. вісник НУБіП України. – К.: Видавн. центр НУБіП України, 2009. – № 136. – С. 184–188.

ПРОБЛЕМЫ ВОСПРОИЗВОДСТВА ОВЕЦ, КОЗ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Скляр П.Н., Днепропетровский государственный аграрный университет;
Кошевой В. П., Харьковская государственная зооветеринарная академия

Установлено, что основными проблемами при воспроизводстве овец и коз являются бесплодие, патологии беременности, родов и послеродового периода, обуславливающие репродуктивные потери – недополучение и гибель приплода, получения мало жизнеспособного молодняка.

Основными причинами нарушения репродуктивной функции определены недостатки в организации отдельных технологических этапов ведения отрасли (селекционно–племенная работа, воспроизводство, ветеринарное обслуживание и т. д.), а также нарушения в содержании (ограниченность моциона и нарушения параметров

микроклимата) и особенно кормления животных (алиментарно-дефицитные факторы, обуславливающие состояние А-гиповитаминоза вследствие недостаточности каротина в кормах).

Ключевые слова: воспроизводство, овцы, козы, ягнята, козлята

SHEEP AND GOATS REPRODUCTION PROBLEMS AND THEIR SOLUTIONS

P.N. Sklyarov, Dnepropetrovsk State Agrarian University;

V.P. Koshevoy, Kharkov State Zooveterinary Academy

There were defined that the main problems of sheep and goats reproduction are infertility, pregnancy pathologies, childbirth and postnatal period, which cause reproductive losses – offspring loss and death, getting the young animals with low viability.

The principal causes of reproductive dysfunction appeared as defects in organization of the individual technological stages of the industry management (breeding, reproduction, veterinary care etc.), as well as breaches in holding and (limited physical exercises and violation of microclimate characteristics) and especially feeding of animals (alimentary and deficient factors, which determine the state of A-hypovitaminosis due to lack of carotene in the feed).

Keywords: reproduction, sheep, goats, lambs, yeanlings, goatlings.

УДК 619:616.98: 636.2.082.4

ВИРУС-БАКТЕРИАЛЬНАЯ КОНТАМИНАЦИЯ ЗАМОРОЖЕННОЙ СПЕРМЫ БЫКОВ-ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ – ПОТЕНЦИАЛЬНЫЙ ИСТОЧНИК СМЕШАННЫХ ИНФЕКЦИЙ КОРОВ ПРИ ИСКУССТВЕННОМ ОСЕМЕНЕНИИ

**Стегний Б.Т., акад. НААН, Стеценко В.И., к.вет.н.,
Кучерявенко Р.А., к.вет.н., Павленко Л.Н., к.с.-х.н., Герилович А.П., д.вет.н.,
Болотин В.И., к.вет.н.**

Национальный научный центр «Институт экспериментальной и клинической
ветеринарной медицины»

Павленко Б.М., к.с.-х.н.
Институт животноводства НААН

В статье изложены результаты клинко-эпизоотологического обследования молочно-товарных и племенных хозяйств Восточного региона Украины, а также бактериологических и вирусологических исследований замороженной спермы быков-производителей с целью выяснения ее возможной вирус-бактериальной контаминации. Проведены исследования 510 образцов замороженной спермы с помощью РИФ и ПЦР, что дало возможность выявить антиген и генетический материал вирусов ИРТ и ВД КРС в 4,3 % и 4,9 % (РИФ), 6,8 % и 12,5 % (ПЦР) проб соответственно.

Ключевые слова: сперма замороженная, быки-производители, вирус-бактериальная контаминация, лабораторная диагностика, смешанные инфекции.